

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-2-64-17>
УДК [336:005.584.1] (477)(043.5)

Москаленко Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Університет державної фіскальної служби України

Moskalenko Nataliia

University of the State Fiscal Service of Ukraine

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ В ОПЕРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

AUTHENTICATION OF RISKS OF LEGALIZATION OF PROFITS IS IN OPERATING ACTIVITY OF BANKS

У статті проаналізовано сутність та особливості управління ризиками легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у банківських установах. Описано методичний підхід до здійснення ризик-орієнтованого нагляду в діяльності кредитних організацій у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Визначено види ризиків, виділено етапи нагляду, дано характеристику використовуваної моделі оцінки ризику відмивання грошей і фінансування тероризму. Відзначено основні переваги застосування розробленого підходу під час здійснення наглядових функцій. Доведено, що існує низка різних підходів до його запобігання та мінімізації. Запропоновано застосовувати цей захід для запобігання виникненню ризиків відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, через фінансовий моніторинг.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, легалізація доходів кримінального походження, ризик відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

В статье проанализированы сущность и особенности управления рисками легализации доходов, полученных преступным путем в банковских учреждениях. Описан методический подход к осуществлению риск-ориентированного надзора в деятельности кредитных организаций в области противодействия легализации доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма. Определены виды рисков, выделены этапы надзора, дана характеристика используемой модели оценки риска отмыывания денег и финансирования терроризма. Отмечены основные преимущества применения разработанного подхода при осуществлении надзорных функций. Доказано, что существует ряд различных подходов к его предотвращению и минимизации. Предлагается применить эту меру, чтобы предотвратить возникновение рисков отмыывания доходов, полученных преступным путем, посредством финансового мониторинга.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, легализация доходов кримінального происхождения, риск отмыывания доходов, полученных преступным путем.

Today risk management money laundering in domestic banks is an important and urgent issue. The article deals with the essence and features of the risk management of the legalization of proceeds received in a criminal way in banking institutions. The article describes a methodical approach to the implementation of risk-based supervision in the activities of credit institutions in the area of countering the legalization of criminal proceeds and the financing of terrorism. It identifies relevant types of risks, emphasizes phases of the required supervision and presents the model for evaluation of aggregate risk associated with money laundering and terrorism financing. The article also discusses the advantages of application of the described approach for exercising supervisory functions. It is proved that there are a number of different approaches to its prevention and minimization. It is proposed to apply the measure to prevent the emergence of the risks of laundering proceeds from crime through financial monitoring. The basis of the article put general scientific methods of knowledge: theoretical generalization - to study the nature of the risks legalization of proceeds from crime; abstraction, induction and deduction, synthesis of theoretical and practical material. Risk management strategy uses the services of banks

for money laundering or terrorist financing, there is specificity of each individual bank: its size, branch network availability, priority activities and more. The most common strategies are: maximum possible avoidance of risk; limiting risk; insurance risk. The use of all three options strategies ensure their flexibility and efficiency in managing the newest component of bank risk - the risk of use of financial - credit institutions for the legalization of funds received crime and terrorist financing. At this stage, financial, economic and social instability state reporting entities must make a strategic choice of business. In practice, the banks are involved in questionable activities and money laundering, faced with not only financial loss but also the loss of business.

Key words: *financial monitoring, legalization of proceeds of criminal origin, risk of laundering of proceeds from crime.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової фінансової системи склалися такі умови, коли значний власний капітал, масштабність діяльності, зростаючі обсяги фінансових операцій не можна розглядати як безумовну гарантію стійкості фінансових установ, а розмір поточного прибутку не може слугувати єдиним критерієм їхньої ефективної роботи.

Жорсткі умови конкурентного середовища змушують розглядати й інші показники їхньої діяльності [2]. Практика останніх років показує, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ), які не повністю виконують заходи з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом (далі – ПЛДОЗШ), або неналежно здійснюють контроль над фінансовими операціями та роботою власних співробітників, ризикують своєю репутацією як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Тому для власників, які зацікавлені в розвитку свого бізнесу в довгостроковій перспективі, ігнорування заходів щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також ризиків, які виникають у цій сфері, є неприпустимим.

Нині міжнародне банківське співтовариство приділяє підвищену увагу управлінню ризиками залучення банківських установ до діяльності з відмивання коштів. Відповідно до Рекомендацій FATF, у міжнародну практику введено таку категорію, як «управління ризиком легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму» (далі – ризик ЛДОЗШ) [2]. Ураховуючи, що вітчизняні банки беруть активну участь у міжнародному співробітництві, вони стають об'єктами пильного

контролю не тільки з боку національних контролюючих органів, а й іноземних банків-кореспондентів, зарубіжних фінансових розвідок, наднаціональних організацій та об'єднань. Важливо сконцентрувати увагу на виконанні вимог, які іноземні контрагенти висувають до репутації своїх ділових партнерів, при цьому політика суб'єкта первинного фінансового моніторингу повинна бути націлена на попередження використання його продуктів у злочинних цілях із метою легалізації доходів та розроблення механізмів управління ризиками, що потенційно виникають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливу роль у вирішенні теоретичних та методичних питань щодо запобігання виникнення ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у діяльності суб'єктів фінансового моніторингу відіграють вітчизняні науковці та практики, а саме: О.М. Бережний, С.А. Буткевич, І.Б. Дзедзик, С.М. Дмитрова, С.Б. Єгоричева, Л.М. Чуніхіна, О.В. Кравченко та ін.

Ураховуючи постійне вдосконалення інструментарію, схем, методів і підходів до відмивання коштів, негативні процеси у зазначеній сфері потребують більш глибокого вивчення.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних засад та механізму виявлення та управління ризиками легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Виклад основного матеріалу. Ризик залучення до процесів ПЛДОЗШ має дві основні компоненти: проведення трансакцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією злочинних доходів або фінансуванням тероризму; порушення вимог законодавства у

сфері протидії відмиванню злочинних доходів [1, с. 109].

Експертами проведено дослідження, під час яких систематизовано отриману з різних джерел інформацію про критерії ризикованості сумнівних та незвичних операцій, які можуть бути пов'язані з ПЛДОЗШ, а також про СПФМ, що найбільш схильні до здійснення таких операцій.

Наведені результати ранжування критеріїв віднесення операцій до відповідної групи сумнівних або незвичних та формування ієрархії СПФМ, що мають найвищий рівень ризику проведення сумнівних операцій, подано в табл. 1.

Саме послідовне виконання вимог законодавства у сфері протидії легалізації доходів, фінансування тероризму забезпечує банк

від ризику застосування до нього санкцій із боку органів регулювання і нагляду, проте не гарантує захисту від інших ризиків [2].

Таким чином, вимоги законодавства є тим необхідним, але недостатнім інструментом, виконуючи який банк може захистити себе від ризику бути залученим у процес внутрішнього контролю. Відмова або недостатнє фінансування заходів з організації фінансового моніторингу дає можливість зекономити кошти в короткий період, але може призвести до критичного ризику в майбутньому [5, с. 173–181].

Суб'єктам первинного фінансового моніторингу, згідно з Рекомендаціями FATF та вимогами вітчизняних нормативно-правових актів, необхідно запроваджувати ризикоорієнтований підхід до проведення фінансового

Таблиця 1

Ієрархія суб'єктів первинного фінансового моніторингу за критерієм рівня ризику проведення сумнівних операцій

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу	Рівень ризику	Суб'єкти первинного фінансового моніторингу	Рівень ризику
Платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрінгові та клірингові установи	0,155	Товарні, фондові та інші біржі	0,049
Суб'єкти підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій із купівлі-продажу нерухомого майна	0,140	Нотаріуси, адвокати, аудиторів, аудиторські фірми	0,045
Банки	0,135	Професійні учасники фондового ринку	0,044
Суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та азартні ігри, зокрема казино, електронне (віртуальне) казино	0,081	Оператори поштового зв'язку, інші установи, які проводять фінансові операції з переказу коштів	0,041
Страхові компанії (у т. ч. перестраховики)	0,08	Ломбарди	0,04
Фізичні особи – підприємці та юридичні особи, які проводять фінансові операції з товарами (виконують роботи, надають послуги) за готівку	0,057	Суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінними камінням та виробами з них	0,017
Компанії з управління активами	0,051	Кредитні спілки	0,015
Філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України	0,05	Інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги	0,012

Джерело: складено за [5]

моніторингу в разі виявлення та оцінювання відповідних ризиків. Також необхідно враховувати тенденції економічного розвитку, сфери можливої акумуляції незаконних доходів, напрями переміщення грошових коштів, а також безпосередньо види здійснюваних операцій.

Сьогодні жодним міжнародним документом не затверджено єдиних узгоджених критеріїв, за якими можливо було б ідентифікувати ризики окремої країни, встановити ступінь її небезпеки. СПФМ мають класифікувати клієнта за ступенем ризику, а також визначати операції та послуги з підвищеним ризиком на підставі власних критеріїв [1].

Банки, які беруть участь у відмиванні коштів, отримують фінансові ресурси на більш вигідних умовах порівняно із середньоринковими, тому мають переваги перед своїми законотрушними конкурентами. Поряд із підривом принципів вільної конкуренції свідомо чи неумисна участь фінансової установи в легалізації коштів пов'язана зі значними ризиками для самої організації, що може призвести до таких наслідків: фінансових утрат унаслідок правового або комплаєнс-ризика, що виникає з причини невиконання вимог законодавства, у результаті до СПФМ застосовують штрафні санкції, а банк навіть може бути ліквідованим; фінансових збитків унаслідок ризику втрати ділової репутації в результаті розголосу фактів причетності до операцій із легалізації коштів; матеріальних збитків у разі арешту чи конфіскації активів клієнтів суб'єкта первинного ФМ компетентними вітчизняними чи міжнародними органами правопорядку в разі виявлення ними коштів злочинного походження на рахунках банку або проведення банківських операцій із ними; фінансових утрат унаслідок юридичного ризику, який відображає можливість винесення несприятливих судових рішень, що призводять до погіршення фінансового становища; фінансових збитків унаслідок зростання ризику ліквідності в разі масового вилучення коштів вкладників, що може мати місце після оприлюднення відомостей щодо залучення банку до процесів відмивання коштів [6, с. 19–21].

Репутаційний ризик (або ризик втрати ділової репутації) пов'язаний із тим, що розповсюдження негативної інформації про недобросовісну практику банку та його зв'язки з представниками тіншового сектору економіки може призвести до втрати довіри до цієї установи, що, своєю чергою, призведе до зниження доходів або до фінансових утрат [5].

Ризик втрати ділової репутації внаслідок залучення суб'єктів ФМ у процеси легалізації злочинних доходів може мати такі наслідки: падіння вартості акцій та зниження капіталізації установи; зміни умов залучення коштів на міжнародних фінансових ринках у зв'язку з підвищенням загального рівня ризику позичальника; відмова іноземних партнерів від співробітництва з метою мінімізації власних ризиків бути залученим у схеми легалізації у зв'язку з наявністю відповідної інформації про контрагента; затримка платежів клієнтів банку у зв'язку з необхідною більш уважною перевіркою документів та інформації банками-кореспондентами для мінімізації власних ризиків залучення в процес відмивання коштів; підвищення загального рівня ризику економічного суб'єкта, що знижує його привабливість під час розроблення угод злиття (поглинання); вплив клієнтів [2].

Таким чином, особливістю прояву ризику залучення в процеси ЛДОЗШ є реалізація його наслідків через інші банківські ризики. У цьому зв'язку ризик залучення банку в процеси легалізації злочинних доходів умовно називають ризиком другого порядку, або складним ризиком, який проявляється через реалізацію ризиків першого порядку, або простих ризиків [6, с. 13].

У процесі ФМ найчастіше в банківській практиці під час реалізації заходів щодо ЛДОЗШ використовуються терміни «ризик залучення банку в процеси легалізації злочинних доходів», «комплаєнс-ризик», «комплаєнс-ризик фінансового моніторингу».

Термін «комплаєнс-ризик» широко застосовується в зарубіжній банківській практиці, означає сукупний ризик застосування до банків різних санкцій, допущення фінансових

збитків або втрати ділової репутації, якщо банк не дотримується законів, інструкцій, стандартів або кодексів здійснення банківської діяльності [6, с. 37].

Потрібно зазначити, що жодна фінансова установа не може уникнути ризиків залучення в процеси ЛДОЗШ унаслідок того, що його послуги можуть використовуватися клієнтами для надання правомірного вигляду грошовим коштам, отриманим протиправним шляхом. У такій ситуації ймовірність застосування до нього санкцій та можливого одержання матеріальних збитків є високою [5, с. 109–111].

Науково обґрунтована класифікація банківських ризиків, включаючи ризик залучення СПФМ у процеси ЛДОЗШ, передбачає наявність різних ознак, які можуть бути покладені в її основу. Визначення таких ознак дає змогу виявити місце кожного конкретного ризику в загальній системі управління ризиками, що надає можливість ефективно застосовувати ФМ як адекватний механізм управління зазначеним ризиком та пов'язаними з ним супутніми ризиками. У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі наводяться різні класифікації банківських ризиків, що базуються на таких основних ознаках, як [3, с. 54–59]: виникнення і сфера впливу ризику на результати банківської діяльності; специфіка клієнтської бази банку; характер розподілу ризику в часі; метод розрахунку величини ризику, рівень (ступінь) ризику; методи управління ризиком.

Важливою особливістю ризику ЛДОЗШ є його ймовірна присутність у всіх зовнішніх (системних) і внутрішніх фінансових ризиках, що свідчить про їх інтегрованість. У банківській справі вже систематизовано типові банківські ризики, відповідно, їх можна класифікувати на зовнішні й внутрішні за ознаками їхнього впливу на ризик фінансових утрат від залучення банків у процеси легалізації злочинних доходів:

1. Зовнішні (системні) ризики, що виникають у процесі здійснення фінансового моніторингу: ризик країни – ризик легалізації злочинних доходів, що виникає у зв'язку

з особливостями національного законодавства з ПЛДОЗШ; ринковий ризик під час здійснення ФМ, включаючи фондовий ризик, пов'язаний з імовірністю проведення СПФМ операцій на фондовому ринку з купівлі-продажу цінних паперів, що несе у собі ризик ЛДОЗШ контрагентом; валютний ризик, що виникає у зв'язку з проведенням СПФМ валютних операцій на світовому чи національному валютних ринках за дорученням клієнтів, що можуть бути пов'язані з ЛДОЗШ.

2. Внутрішні банківські ризики у процесі здійснення ФМ: кредитний ризик – це ймовірність укладання СПФМ кредитної угоди, пов'язаної з прагненням позичальника легалізувати злочинні доходи шляхом надання їх як забезпечення кредиту; ризик ліквідності, пов'язаний з імовірністю непередбаченої втрати ліквідності через відтік коштів клієнтів після оприлюднення інформації щодо залучення банку до легалізації доходів; операційний ризик може виникнути у разі невиконання службових обов'язків, пов'язаний із дією або бездіяльністю осіб, відповідальних за проведення ФМ, унаслідок недостатньої кваліфікації або службової халатності, а також здійснення ненавмисних помилок чи помилкових дій у процесі виконання службових обов'язків, умисних дій, для власної вигоди, наслідком яких є збитки, санкції регуляторів та неналежна репутація установи; правовий ризик, пов'язаний з імовірністю отримання фінансових утрат через недотримання вимог вітчизняного законодавства і міжнародних нормативних актів із ЛДОЗШ. Зокрема, це сплата штрафів СПФМ, обмеження на проведення окремих операцій, заміна керівництва, заборона на здійснення окремих операцій або відкриття філій. Окрім того, можливе анулювання ліцензії на здійснення його діяльності, ризик втрати ділової репутації (репутаційний ризик) – це ризик ймовірності фінансових утрат у зв'язку з різким зменшенням клієнтської бази внаслідок формування його негативного іміджу через порушення СПФМ нормативно-правових актів із ПЛДОЗШ. Ризик втрати ділової репутації, як уже зазначалося, може призвести до

зниження ринкової вартості акцій і, зрештою, до втрати платоспроможності; стратегічний ризик, пов'язаний із фінансовими втратами в результаті вибору ризикової стратегії діяльності та стратегічного управління СПФМ у разі неврахування можливих ризиків, пов'язаних із ЛДОЗШ, акціонерами, інсайдерами й великими клієнтами; ризик утрати платоспроможності, який займає особливе місце у цій класифікації, оскільки банки, що мають недостатній капітал, із більшою ймовірністю можуть здійснювати операції з ЛДОЗШ для збільшення фінансових ресурсів та доходів.

На нашу думку, вищезазначений перелік варто доповнити ще декількома ризиками: технічний ризик – збої в роботі інформаційних мереж та комп'ютерної техніки, що можуть призвести до затримання надходження повідомлень до ДСФМУ або взагалі їх втрати, а також різного роду порушення під час використання інфраструктури (зміни, неточності або спотворення, втрата отриманої інформації, документів, що передаються); комплаєнс-ризик – це ризик юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання СПФМ законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів, зокрема процедур [5].

За результатами проведеного аналізу джерел та наслідків реалізації ризику легалізації злочинних доходів у діяльності банку – суб'єкта первинного фінансового моніторингу можемо дати його уточнене визначення: ризик легалізації – це ймовірність настання подій, що тягнуть за собою прямі та непрямі фінансові втрати внаслідок недосконалості внутрішньої системи організації фінансового моніторингу і впливу зовнішніх чинників.

Наведений перелік ризиків не тільки інтегрує різні види ризиків СПФМ, а й надає можливість створити повноцінну систему ризик-менеджменту, що враховує не лише притаманні внутрішньобанківській діяльності ризики, а й їх взаємодію з ризиком легалізації ЛДОЗШ.

Таким чином, характерною ознакою прояву ризику ЛДОЗШ є не тільки реалізація

його фінансових наслідків через такі ризики, як правовий, ризики ліквідності, втрати ділової репутації та ін., а й взаємозалежність ризику легалізації від інших зовнішніх і внутрішніх ризиків СПФМ.

Потрібно зазначити, що з огляду на можливість впливу виділяють дві основні групи ризиків СПФМ: керовані ризики, до яких доцільно віднести ризики ліквідності, кредитний, валютний, фондовий. Чим вище рівень цих ризиків, тим більший прибуток може отримати СПФМ. Тому з метою обмеження зазначених ризиків застосовуються норми пруденційного нагляду, управління ними здійснюється за допомогою загальноприйнятих методів: диверсифікації, страхування, мінімізації, хеджування; ризики, що підлягають нейтралізації. До цієї категорії належать такі ризики, яких банк повинен уникати, якщо він дбає про власну ділову репутацію: ризик залучення в процесі ЛДОЗШ, операційний ризик, ризик втрати ділової репутації.

Ризики другої групи неминуче призводять до фінансових утрат від штрафів, відтоку клієнтів, зниження вартості бізнесу, відкликання ліцензії та припинення діяльності.

Очевидно, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен розробити власну систему управління ризиками, яка має передбачати сукупність методів оцінки та заходів щодо їх запобігання: методи управління ризиками, пов'язаними із залученням у процесі легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; розроблення стратегій із нейтралізації ризику легалізації злочинних доходів; методи оцінки ризику легалізації злочинних доходів [4].

Ефективною зазначена система управління ризиками легалізації може бути лише за умови, якщо вона ґрунтуватиметься на таких принципах: системності – комплексний взаємозв'язок багатосторонніх чинників організації; періодичності (або регулярності) – систематичне проведення аналізу за відповідні звітні періоди (та протягом таких) для створення цілісного уявлення про динаміку процесів; зрозумілості та адекватності

тлумачень – обов'язкове пояснення отриманих результатів дослідження (розрахунків) у вигляді висновків, коментарів, складання пояснювальних записок; достовірності й об'єктивності – передбачають використання інформації, правильне застосування методики розрахунків окремих показників та впливу окремих чинників; своєчасності та доречності аналітичної інформації – дає змогу оперативно оцінити минулі, теперішні чи майбутні події та вжити необхідних заходів для виправлення ситуації або її поліпшення [5, с. 226–232].

Для виявлення та запобігання ризику легалізації СПФМ виділяють основні етапи вивчення своїх клієнтів: установлення оптимального складу фінансової інформації, наданої клієнтами різних категорій для проведення їх ідентифікації; проведення експрес-аналізу поданої звітності, надання додаткових пояснень щодо даних бухгалтерсько-фінансової звітності за грошовими потоками клієнта і його партнерів; аналіз фінансового становища клієнта та його оцінка; аналіз результатів діяльності клієнта та його ділової активності; здійснення комплексного рейтингового оцінювання клієнта; оцінка ймовірності ризику ЛДОЗШ і можливих утрат [4, с. 134–136].

Залежно від можливих фінансових утрат необхідно розробити декілька напрямів із нейтралізації або уникнення ризиків залучення в процеси легалізації. Так, ФМ у разі високого рівня ризику повинен бути адекватним імовірності значних утрат СПФМ від залучення в процеси легалізації злочинних доходів. За помірною ризику ЛДОЗШ може здійснюватися з використанням «оптимального» співвідношення між прибутковістю і ризиком проведених операцій. Суб'єкт, що дотримується цього принципу, повинен відмовити клієнту в проведенні великої операції у процесі контролю ризику залучення в типові схеми легалізації злочинних доходів. Але якщо операція має лише певні ознаки сумнівності, він може прийняти рішення про її проведення.

Управління процесом ФМ щодо локалізації (мінімізації) ризиків передбачає, що

СПФМ прагне обмежити обсяги та кількість операцій клієнтів, які можуть бути залучені в ЛДОЗШ. Суб'єкти, які дотримуються такого підходу до ФМ, у разі необхідності проведення такої операції повинні вжити всіх можливих заходів для мінімізації можливих негативних наслідків реалізації ризику ЛДОЗШ [1, с. 59–76].

Необхідно зазначити, що проведення суб'єктом оцінки ризиків, пов'язаних із ЛДОЗШ, дасть змогу застосовувати методи обачності як на початковій стадії встановлення відносин із клієнтом, так і в подальшому – у процесі моніторингу його трансакцій упродовж усього часу обслуговування [5, с. 109–114].

У цьому зв'язку доцільно розглянути методи, які варто застосовувати у процесі оцінки ризику легалізації злочинних доходів: метод моніторингу заснований на попередній оцінці втрат від ризику, що дає змогу не допустити зниження отримання доходу від обслуговування клієнта через необґрунтовану підозру щодо його участі у процесах легалізації злочинних доходів; метод оцінки зацікавленості СПФМ у відносинах із клієнтом з урахуванням рівня ризику легалізації ним злочинних доходів, який заснований на диференційованій оцінці ризику з урахуванням того, що рівень ризиків легалізації злочинних доходів розрізняється залежно від категорії клієнта, використання банківських продуктів і способів їх надання; методи оцінки ризиків під час проведення операцій із клієнтом, віднесеним до групи високого рівня ризику залучення в процеси ЛДОЗШ, зокрема якщо операції за формальними ознаками належать до розряду сумнівних, наприклад якщо проводиться «фірмами-одноденками», «компаніями-оболонками», а також якщо кошти перераховуються фірмам-нерезидентам, зареєстрованим в офшорних зонах [5, с. 77–81].

До методів нейтралізації ризику, пов'язаного з ЛДОЗШ, можна віднести метод неприйняття ризиків і метод передачі (трансферту) ризику. Метод неприйняття ризиків базується на відмові СПФМ від установлення

договірних відносин із клієнтами, щодо яких є інформація про їхні зв'язки з тіншовим сектором економіки та проведення ними сумнівних операцій із метою легалізації злочинних доходів. Метод передачі (трансферту) ризику базується на принципі інформування уповноваженого органу про всі операції, які формально чи явно є підозрілими [4].

Що стосується репутаційного ризику, який неминуче призводить до фінансових утрат від штрафів, відтоку клієнтів та акціонерів, зниження вартості бізнесу, відкликання ліцензій на проведення операцій і в кінцевому підсумку до припинення діяльності, то нині його управлінню приділяється в зарубіжній та вітчизняній практиці все більша увага. При цьому використовуються різні підходи до оцінки самої репутації, яка розглядається не тільки в контексті маркетингу, а й створення додаткової вартості. Тому ризику втрати ділової репутації та залучення у легалізацію злочинних доходів повинні розглядатися не тільки в контексті руйнівного впливу на діяльність, а й із погляду впливу на вартість бізнесу.

Проблему ризику залучення у процеси ЛДОЗШ необхідно розглядати у зовнішньому і внутрішньому контекстах не тільки як ризик утрат, а й як додаткові фінансові можливості під час уникнення чи запобігання цьому ризику. Тому необхідно визначати ризик ЛДОЗШ не тільки з погляду об'єкта ФМ як системи неперервного контролю та належного виконання прийнятих між-

народних і національних заходів із протидії, а й як унікальну можливість для нарощення інтелектуальної власності в пошуку нових підходів та інструментів протидії залучення у ці негативні процеси й отримання додаткових можливостей позитивної зміни вартості самого бізнесу. Такий підхід базується на використанні попереджувальних заходів, а не заходів у відповідь, коли суб'єкт починає підраховувати фінансові втрати від цього ризику.

Висновки. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу не повинні нехтувати корпоративною репутацією, соціальною відповідальністю, суспільною думкою зацікавлених сторін, оскільки запобігання ризику залучення в процеси легалізації злочинних доходів дає змогу: підвищити рівень ділової репутації; залучити стейкхолдерів (клієнтів, інвесторів, вкладників, висококваліфікований персонал); зберегти клієнтів, інвесторів, вкладників і персонал; підтримувати вартість акцій; розширювати стратегічні можливості; закладати основи конкурентних переваг та ін. [64, с. 153–160].

На сучасному етапі фінансово-економічної та соціальної нестабільності держави СПФМ необхідно робити стратегічний вибір ведення бізнесу. Як показує практика, банки, причетні до сумнівних видів діяльності та легалізації злочинних доходів, зіткнулися з проблемою не тільки фінансових утрат, а й з утратою бізнесу.

Список літератури:

1. Барановський О.І. «Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання : монографія. Харків : Форт, 2003. 472 с.
2. Бережний О.М. Ризики використання послуг банків для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму в системі банківських ризиків. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 3–7.
3. Гуржій С.Г., Копиленко О.Л., Янушевич Я.В. Боротьба з відмиванням коштів: правовий організаційний і практичний аспект. Київ : Парламентське вид-во, 2005. 216 с.
4. Дзедзик І.Б. Місце ризиків у системі фінансового моніторингу операцій банківської установи. *Регіональна економіка*. 2008. № 4. С. 109–114.
5. Сторичева С.Б. Організація фінансового моніторингу в банках. URL: http://pidruchniki.com/68436/bankivska_sprava (дата звернення: 04.05.2019).
6. Користін О.Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні : монографія. Київ : Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. 448 с.

7. Стратегія розвитку системи запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року : вебсайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80> (дата звернення: 23.05.2019).

References:

1. Baranovsky O.I. (2003) *Mistse ryzykiv u systemi finansovoho monitorynhu operatsiy bankivskoyi ustanovy* [Money laundering: the essence and ways of prevention]. Kharkiv: Fort, p. 472.

2. Berezhny O.M. (2009) *Ryzyky vykorystannya posluh bankiv dlya lehalizatsiyi dokhodiv, otrymanykh zlochynnym shlyakhom, abo finansuvannya teroryzmu v systemi bankivskiykh ryzykiv* [Risks of the use of bank services for the legalization of proceeds from crime, or financing of terrorism in the system of bank risks]. Bulletin of the National Bank of Ukraine, no 4, pp. 3-7.

3. Gurzhii S.G., Kopylenko O. L., Janushevich Y.V. (2005) *Borot'ba z vidmyvannyam koshtiv: pravyy orhanizatsiyyny i praktychnyy aspekt* [Combating money laundering: the right organizational and practical aspect]. Kyiv: Parliamentary View, p. 216

4. Dzidzik I. B. (2008) *Mistse ryzykiv u systemi finansovoho monitorynhu operatsiy bankivskoyi ustanovy* [The place of risks in the system of financial monitoring of operations of a banking institution]. Regional economy, no. 4, pp. 109-114.

5. Egoricheva S. B. (2014) *Orhanizatsiya finansovoho monitorynhu v bankakh* [Organization of financial monitoring in banks]. Available at: http://pidruchniki.com/68436/bankivska_sprava (accessed: 04 May 2019).

6. Koristin O.E. (2007) *Vidmyvannya koshtiv: teoretyko-pravovi zasady protydyiyi ta zapobihannya v Ukrayini* [Money Laundering: Theoretical and Legal Principles of Counteraction and Prevention in Ukraine]. Kyiv: Kyiv National University of Internal Affairs, p. 448

7. *Stratehiyarozvytkusystemy zapobihannya lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannya teroryzmu ta finansuvannya rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya na period do 2020 roku* [Strategy for the prevention of money laundering, financing of terrorism and financing of the proliferation of weapons of mass destruction up to 2020]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80> (accessed: 23 May 2019).